

SPOSTRZEŻENIA O ZRÓŻNICOWANIU FAUNY WSZOŁÓW
(MALLOPHAGA) NA PTAKACH ZE ŚRODOWISKA
ZURBANIZOWANEGO I ŻYJĄCYCH POZA MIASTEM

JADWIGA ZŁOTORZYCKA

Zakład Parazytologii Ogólnej Instytutu Mikrobiologii U. Wr., Wrocław

Do analizy faunistycznej posłużyły mi materiały mallofagologiczne z 10 kosów (*Turdus merula* L.) pochodzących z miasta i 40 — z okolicznych terenów oraz 18 gawronów (*Corvus frugilegus* L.) z Wrocławia i 10 z okolic podmiejskich. Dodatkowo włączyłam spostrzeżenia dotyczące wszołów z wróbla (*Passer domesticus* (L.)) na podstawie zbioru pasożytów z kilku żywicieli z miasta i tyluż ze wsi.

Według Bauma [1] na kosach żyją: *Docophorulus merulae* (Den.), *Allobrueelia amsel* Wd. Eichl. i *Turdinirmus merulensis* (Den.) z podrzędu *Ischnocera*, rodziny *Phloptoridae* oraz *Menacanthus pius* Wd. Eichl. & Złot., *Myrsidea (Liquidea) thoracica* (Gieb.) i *Ricinus elongatus ernstlangi* Wd. Eichl. z podrzędu *Amblycera*, z rodzin *Menoponidae* i *Ricinidae*. Wszystkie te wszoły, prócz *M. (L.) thoracica*, która według Bauma pojawia się na *T. merula* bardzo rzadko, stwierdzono także w Polsce [2, 3]. Częstość występowania i liczebność pasożytów bywała rozmaita. Na kosach z miasta, *D. merulae* bywał stwierdzany zawsze w liczbie kilku lub kilkunastu osobników, a raz zebrano ich 27. Gatunek ten bywał nieco rzadziej i w mniejszych ilościach stwierdzany na kosach żyjących poza miastem. Zwykle chwymano tam pojedyncze okazy i rzadko udawało się znaleźć od kilkunastu do 20 wszołów. Na kosach miejskich również stwierdzano po kilka osobników *A. amsel*, a raz zdarzył się bardziej masowy pojaw (56 wszołów). Poza miastem *A. amsel* bywała poławiana rzadko i w niewielkich ilościach (1-4 egzemplarzy). Trzeci gatunek z rodziny *Phloptoridae* — *T. merulensis*, uchodzący za dość rzadki, bywał przeze mnie stwierdzany tylko na kosach występujących poza miastem. Pojawiał się prawie jednakowo rzadko i nielicznie jak *A. amsel* z ptaków nie związanych ze środowiskiem miejskim. *Mallophaga-Amblycera* występowały na kosach dość nieregularnie. Pojedyncze okazy *M. pius* bywały sporadycznie znajdowane na miejskich kosach,

a na jednym żywicielu schwytano 50 okazów. Na ptakach występujących poza miastem *M. pius* nie został stwierdzony. Gatunek ten uchodzi za rzadki i pojawiający się nieregularnie. *R. elongatus* w liczbie 17 osobników był tylko raz stwierdzony na kosie złowionym w mieście. Inwazję taką oceniam jako wysoką z racji wyjątkowo dużych rozmiarów pasożytów (ponad 5 mm). Na prawie wszystkich kosach występujących poza miastem *R. elongatus* bywał też chwytny, jednakże w niewielkich ilościach (1-5 osobników).

Równie bogata pod względem jakościowym i ilościowym jest fauna wszołów z gawrona. Występuje tu 5 gatunków, z których *Philopterus atratus* Nitzsch i *Corvonirmus varius tasniemae* (Ans.) należą do rodziny *Philopteridae* (*Mallophaga-Ischnocera*). Pozostałe 3 gatunki należą do *Amblycera*, z tym że *Myrsidea* (*Myrsidella*) *isostoma* (Nitzsch) i *Menacanthus laticeps* (Blag.) są przedstawicielami *Menoponidae*, a *Allocolpocephallum* (*Allocolpocephalum*) *fregili laurencei* (Ans) — rodziny *Colpocephalidae*. Wszystkie te wszoły były stwierdzone w Polsce [2, 3]. W mieście na wszystkich żywicielach występował *Ph. atratus*. Na poszczególnych ptakach chwytno od 5 do 33 pasożytów. Na gawronach żyjących poza miastem *Ph. atratus* bywał nieco rzadziej notowany i chwytno po kilka lub kilkanaście osobników. *C. varius* występował na większości gawronów miejskich, ale mniej licznie niż poprzedni gatunek (pojedyncze okazy). Na paru gawronach występujących poza miastem również stwierdzono pojedyncze okazy *C. varius*, *M. (M.) isostoma*, *M. laticeps*, a szczególnie *A. (A.) fregili* pojawiały się u ptaków miejskich sporadycznie jako pojedyncze okazy. Poza miastem chwytno je także na niektórych żywicielach, ale prawie zawsze po kilka sztuk.

Fauna wszołów z wróbla jest u nas słabo poznana, chociaż opisano 5 gatunków: *Docophorulus fringillae fringillae* (Scop.), *Brueelia obligata* Wd. Eichl. i *Rostrinirmus refractariolus* Złot. (*Philopteridae*) oraz *Myrsidea* (*Liquidea*) *quadrifasciata* (Piag.) i *Menacanthus annulatus* (Gieb.) (*Menoponidae*). Jednakże w Polsce znaleziono tylko przedstawicieli *Philopteridae* [2, 3]. Przypuszczalnie żyją u nas wszystkie wymienione wszoły, ponieważ bywały znajdowane w ościennych krajach. Jednak małe ptaki są rzadko opanowywane przez wszoły i przebadanie nawet kilkunastu żywicieli nie jest wystarczające do znalezienia mniej pospolitych gatunków. Na prawie wszystkich badanych wróblach pochodzących z Wrocławia znajdowano po parę okazów *D. fringillae*. Znacznie rzadziej, bo na połowie ptaków miejskich, pojedynczo chwytno *B. obligata*. *R. refractariolus* był tylko raz stwierdzony (parę sztuk). Na niektórych wróblach występujących poza miastem stwierdzono po kilka osobników *D. fringillae*.

Przytoczone dane zdają się wskazywać na znamienne różnice w cha-

rakterze fauny wszołów z różnych środowisk. Na ptakach z Wrocławia na ogół znajdowano mniej gatunków wszołów niż na tych samych gatunkach żywicielskich spoza Wrocławia, badanych zasadniczo w jednokowym czasie. Na ptakach miejskich najczęściej stwierdzano jeden lub dwa gatunki z podrzędu *Ischnocera*. Natomiast *Amblycera* i mniej popularne gatunki z *Ischnocera* występowały na miejskich ptakach rzadko. Zasadniczo intensywność inwazji wszołów najpospoliciej występujących na ptakach — mieszkańców miast, była wyższa niż intensywność inwazji tych samych gatunków pasożytów na ptakach żyjących poza miastem. Na większości ptaków z okolic wiejskich występowały z mierną intensywnością trzy gatunki *Mallophaga-Ischnocera*. W mieście *Amblycera* bywały znacznie rzadziej stwierdzane niż *Ischnocera*. Wśród wszołów z ptaków wiejskich nie było tak dużych różnic w intensywności inwazji poszczególnych gatunków. Masowe pojawy wszołów zdarzały się rzadko i bywały stwierdzane u ptaków miejskich.

Przedstawione różnice w kształtowaniu się fauny *Mallophaga* przypominają znane mi stosunki jakościowe i ilościowe wśród wszołów ptaków hodowlanych i dzikich. Na przykład na gołębiu domowym (*Columba livia dom.*) najczęściej stwierdzałam *Mallophaga-Ischnocera* z rodzajów *Columbicola* Ewing i *Campanulotes* Kél., a bardzo rzadko *Coloceras* Tasch., podczas gdy na rzadziej zawoszonych grzywaczach (*Columba palumbus* L.) spotyka się *Coloceras* równie często jak *Columbicola* i *Campanulotes*. Wśród rzadko i z reguły nielicznie występujących *Mallophaga-Amblycera* u gołębia domowego, raz udało mi się stwierdzić masowy pojaw *Hohorstiella gigantea lata* (Piag.).

Adres autorki:

50-335 Wrocław, Sienkiewicza 21

LITERATURA

1. Baum, H.: *Angew. Parasitol.*, 9, 129-176, 1968.
2. Złotorzycka, J.: Klucze do oznaczania owadów Polski, Cz. XV, Zesz. 2, 1976.
3. Złotorzycka, J.: Klucze do oznaczania owadów Polski, Cz. XV, Zesz. 4. (w druku).

OBSERVATIONS ON THE DIFFERENTIATION OF MALLOPHAGAN FAUNA ON BIRDS IN AND OUTSIDE TOWNS

by

J. ZŁOTORZYCKA

The quantitative and qualitative differences in the mallophagan fauna on *Corvus frugilegus*, *Turdus merula* and *Passer domesticus* should be related to the biology of their hosts. The number of mallophagan species found on birds living in

Wrocław, was, in general, smaller than on the same bird species living outside the town. Town birds were most frequently infested by 1-2 species belonging to *Ischnocera*, both the percentage of birds infested and number of parasites differed considerably from that in the case of species of the *Amblycera*. In birds living outside the town 2-3 species belonging to *Ischnocera* were found, and here, the above indices were moderate and only slightly higher, than those in the case of *Amblycera*.